

Eksempel på anvendelse af en historisk kilde

I dette eksempel forestiller vi os at vi skriver en opgave om Danmark i højmiddelalderen – under Valdemartiden. En central kilde er her Jyske lov, hvorfra vi blandt andet kender fortalen til lovsamlingen.

”Med lov skal land bygges”

I højmiddelalderen blev samfundsforholdene mere og mere komplicerede, og man kunne ikke længere nøjes med de ikke-nedskrevne retsregler som hidtil havde været gældende. Kongemagten var helt central i såvel lovgivning som retshåndhævelsen. Dette får man et godt indtryk af i fortalen til Jyske lov.¹

Jyske Lov blev nedskrevet i slutningen af Valdemartiden (1157-1241) i 1241 under Valdemar Sejrs. Fortalen til loven starter med de kendte ord ”Med lov skal land bygges”. Fortalen fortæller, at formålet med loven blandt andet er at sikre retfærdighed således at fredelige mennesker og ”sagesløses kan nyde deres fred”. At loven også skal virke forbyggende fremgår af det efterfølgende, hvor der står at de ”uretfærdige og onde kan ræddes for det, der er skrevet i loven”.

Det fremhæves også at kongens opgave netop er at håndhæve landet love og straffe de som overtræder lovene. Vi kan også læse ud af kilden, at landsforvisning har været en almindelig straf for gentagne forbrydelser eller lovovertrædelser. Forholdet mellem konge og folk beskrives i fortalen til Jyske Lov, med at kongen skal give folket fred, mens de til gengæld skal være lydige og underdanige overfor kongen.

Valdemartiden var også kendetegnet ved et stadig tættere samarbejde mellem kirke og kongemagt. Dette kommer også tydeligt til udtryk i fortalen Jyske Lov. Her hedder det blandt andet, at kongen er ”Guds tjener og landets vogter”. Endvidere understreges det, at kongemagten stammer fra Gud, og at der således er kongens opgave at beskytte den kristne kirke, som jo var Guds repræsentanter på jorden. Det hedder således i Fortalen:

” Det skal alle verdslige høvdinger også vide, at med den magt, Gud gav dem i hænde i denne verden, overdrog han dem også at værges sin hellige kirke mod alle krav.”

Dette kan tolkes sådan at kirken var hævet over kongemagten og således stod øverst i det middelalderlige magthierarki. Teksten afspejler selvfølgelig også hvem der har udfærdiget loven. Ud over kong Valdemar og hans sønner, var det en lang række af landets biskopper med til at underskrive Jyske Lov.

¹ Fortalen til Jyske lov, hvorfra der i det følgende refereres og citeres
http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/jyske-lovs-fortale-1241/?no_cache=1&cHash=55cb2ea5f490db4c3848c185144e78f2

Jeg har her indsat kildeteksten – og fremhævet de dele af kilden som jeg dels referer til i min 'fremstilling' og de dele jeg direkte citerer .

Fortale

Således begynder fortalen til Jyske Lov, som kong Valdemar gav, og Danerne vedtog:

Med lov skal land bygges, men ville enhver nøjes med sit eget og lade andre nyde samme ret, da behøvede man ikke nogen lov. Men ingen lov er jævngod at følge som sandheden, men hvor man er i tvivl om, hvad der er sandhed, der skal loven vise sandheden.

Var der ikke lov i landet, da havde den mest, som kunne tilegne sig mest. Derfor skal loven gøres efter alles tarv, at retsindige og fredsommelige og sagesløse kan nyde deres fred, og uretfærdige og onde kan ræddes for det, der er skrevet i loven, og derfor ikke tør fuldbyrde den ondskab, som de har i sinde. Det er også rigtigt, dersom nogen ikke af frygt for Gud og kærlighed til retten kan lokkes til det gode, at frygten for øvrigheden og landets straffelov da kan hindre dem i at gøre ilde og straffe dem, hvis de gør det.

Loven skal tilgodese æren og retfærdigheden, den skal være tålelig, efter landets sædvane, passende og nyttig og tydelig, så at alle kan vide og forstå, hvad loven siger. Loven skal ikke gøres eller skrives til nogen mands særlige fordel, men efter alle deres tarv, som bor i landet. Heller ikke skal nogen mand dømmes mod den lov, som kongen giver, og landet vedtager; men efter den lov skal landet dømmes og styres. Den lov, som kongen giver, og landet vedtager, den kan han heller ikke ændre eller ophæve uden landets vilje, medmindre den åbenbart strider mod Guds ord.

Det er kongens og landets høvdingers opgave at overvåge domme og gøre ret og frelse dem, der tvinges med uret, såsom enker og værgeløse børn, pilgrimme og udlændinge og fattige - dem overgår der tiest uret - og ikke lade slette mennesker, der ikke vil forbedre sig, leve i sit land; thi idet han straffer og dræber ugerningsmænd, da er han Guds tjener og landets vogter. Thi ligesom den hellige kirke styres af pave og biskop, således skal hvert land styres og værges af kongen eller hans embedsmænd. Derfor er også alle, der bor i hans land, skyldige at være ham hørige og lydige og underdanige, og til gengæld er han skyldig at give dem alle fred. Det skal alle verdslige høvdinger også vide, at med den magt, Gud gav dem i hænde i denne verden, overdrog han dem også at værge sin hellige kirke mod alle krav. Men bliver de glemsomme eller partiske og ikke værger, som ret er, da skal de på Dommens dag stå til ansvar, hvis kirkens frihed og landets fred mindskes ved deres skyld i deres tid.

Vide skal alle, der ser denne bog, at kong Valdemar^[1], den anden søn af Valdemar^[2], der var Sankt Knuds^[3] søn, da han havde været konge i ni og tredive vintre, og der var gået tusind og to hundrede og fyrretyve vintre, efter at Vor Herre var født, i den næstfølgende marts måned^[4] lod skrive denne bog og gav denne lov, som her står skrevet på dansk, i Vordingborg med samtykke af sine sønner, der var til stede, kong Erik^[5], hertug Abel^[6] og junker Christoffer^[7].